

Våldet nära i serbisk kamp

Kampen för att få in fler kvinnor i politiken ledde till att Biljana Maletin blev attackerad av en okänd man och trakasserad av polisen. – Drivkraften att förändra har alltid varit starkare än rädslan, säger en av Serbiens mest kända människorättsaktivister.

HON SKULLE BLI JURIST, kanske advokat. Men när Biljana Maletin gick en kurs i kvinnostudier i slutet av 80-talet tog livet en annan vändning. Hon gick med i olika feministiska aktivistgrupper och ett starkt engagemang tog sin början. I dag är hon en av Serbiens främsta jämställdhetsexperter och människorättsaktivister.

Vi sitter i en varm hotelllobby, i ett annars isande kallt och snöigt Nis i södra Serbien. Biljana Maletin berättar om kriget – det förbannade kriget som traumatiserade hela landet och som framförallt drabbade kvinnorna. Systematiska våldtäkter som ett sätt att skända motståndarsidan blir allt vanligare i krig och konflikter och så skedde även i dåvarande Jugoslavien under 90-talet. Biljana Maletin var nybliven kvinnoaktivist och plötsligt fick hon arbeta med kvinnor som var våldtagna, traumatiserade, krigsskadade och på flykt.

– Under hela kriget var vi kvinnor förenade över etnicitetsgränserna. Kvinnoorganisationerna samarbetade under kriget och ordnade gemensamma fredskampanjer.

Efter krigsslutet var Biljana Maletin med och arrangerade en konferens i Belgrad på temat "Våld mot kvinnor i Europa". Deltagarna kom från Serbien, Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Montenegro, Makedonien och Kosovo,

Serbisk hbt-organisation demonstrerar mot homofobi. 2013.

länder vars befolkning helt nyligen hade krigat, våldtagit och dödat varandra.

– Det var otroligt riskfyllt och samtidigt extremt emotionellt. Vi grät tillsammans. Vi delade samma erfarenheter och det var uppenbart på vilket sätt vi kvinnor var förenade med varandra.

MOD. DET SOM VÅRT SAMTAL SKULLE HANDLA OM känns vid det här laget egentligen överflödigt att fråga om. Jag frågar om rädsla och om hon har fått offra något för sitt engagemang?

– Efter kriget jobbade jag åt aktivistgrupper för att öka andelen kvinnor i politiken. Vi drev kampanjer och jag var med i media. Då blev jag attackerad på öppen gata av en man och fick en ögonskada. Vi misstänker att han kände igen mig från kampanjen.

Kampen kan låta okontroversiell, men mötte starkt motstånd. Aktivisterna uppfattades av många som ett hot och Biljana Maletin berättar att de hade problem med polisen som bland annat läste hennes mejl och hade "informativa samtal" med henne.

– Det var farligt, men jag hade glömt bort det. Drivkraften att förändra har alltid varit starkare än rädslan, säger hon.

Juristutbildade Biljana Maletin är en av dem som har kämpat för en lag kring jämställd politisk representation i Serbien och det har gett resultat. Sedan 2011 finns en kvoteringsregel som innebär att var tredje parlamentariker ska vara en kvinna (eller man - beroende på vilket kön som är underrepresenterat).

– Det behövdes verkligen efter bottennoteringen på två

Biljana Maletin

Demonstranter i Kosovo kräver rättvisa för krigets våldtäktsoffer. 2012.

FOTO KVINNA TILL KVINNA/YLLKA SOBA

procent kvinnor i parlamentet 1990. När vi var en socialistisk stat på 70- och 80-talet hade vi 25 procent kvinnor.

I DAG ÄR SERBIEN EN TREVANDE DEMOKRATI som hoppas bli medlem i EU, men som fortfarande har en rad krav att uppfylla för att godkännas.

Djupt rotade patriarkala strukturer i de fattigare delarna av landet påverkar kvinnors möjlighet att åtnjuta grundläggande mänskliga rättigheter. Det är till exempel bara tio år sedan våld mot kvinnor i hemmet blev straffbart. I den patriarkala myllan frodas också homofobi.

Biljana Maletin rodnar lite när vi kommer in på hbt-personers rättigheter i Östeuropa. Hon skäms över sina landsmän.

– Vi är det mest homofobiska landet i Europa. 80 procent av landets unga anser att homosexuella inte har något existensberättigande. De unga är mest fördömande och det är svårt att förstå.

Vi pratar om de högerextrema krafter som växer sig starkare i Europa. I Serbien lockas alltfler ungdomar till fascistiska partier.

När den serbiska hbt-rörelsen organiserade en prideparad i Belgrad år 2010 attackerades deltagarna av högerextremister. Omkring hundra personer skadades. På protestmöten mot pride blandades nazisthälsningar med slagord som "död åt homosexuella".

Ur ett politikerperspektiv är det lättare att stoppa paraderna, och hänvisa till säkerheten, än att höja rösten för hbt-personers rättigheter. Så har också skett, de senaste tre åren har myndigheterna ställt in planerade parader.

Jag frågar Biljana Maletin om hon drabbas av sanktioner eller bestraffningar när hon tar upp hbt-frågor?

– Nej, som jurist kan jag hänvisa till våra lagar. Däremot händer det att jag blir uppmanad att inte prata om hbt-frågor när jag ska utbilda chefer och politiker, men jag hävdar bestämt att hbt-frågan är en del av jämställdhetsfrågan.

När Marija Serifovic, som öppet lesbisk, vann Eurovisionsschlagerfestivalen för sex år sedan verkade Serbien mer tolerant. För visst blev hon väl hyllad av folket?

Biljana Maletin skrattar.

– Nej, i Serbien är hon inte lesbisk. Alla vet om det, men här hon har inte kommit ut. Hon blev hyllad som en hjälte för att vi är så nationalistiska och det är nog första gången homosexuella och extremnationalister firat tillsammans på gatorna i Belgrad. Sedan dess har det definitivt blivit ett hårdare klimat. Det är allt färre som står upp för hbt-personers rättigheter och många öppet homosexuella har lämnat landet.

"Vi är det mest homofobiska landet i Europa"

Torbjörn Messing

Vem är du?

Jag är ledamot i Fredrikornas styrelse och konsult inom genus- och mångfaldsbranschen där jag driver mitt företag Jämmt Skägg. Har en lärarexamen och har jobbat på bland annat SKL, Mälardalens högskola och Länsstyrelsen.

Vad är mod?

I första hand att själv våga bryta mot förhärskande normer och förväntningar och i andra hand att stötta andra som gör det.